

PREDAČNÝ EFEKT VLKA DRAVÉHO NA KOPYTNÍKY A JEHO DÔSLEDKY PRE SPOLUNAŽÍVANIE S ČLOVEKOM

*Vedecká kaviareň
s Ing. Slavomírom Findom, CSc.,
Národné lesnícke centrum -
Lesnícky výskumný ústav Zvolen*

*Miesto a termín konania:
Zvolen, reštaurácia U Alexa,
31. 5. 2012*

Moderátor: Prečo sa vlk vyskytuje na Poľane len na jednej strane cesty? V prezentácii ste uviedli, že ste ho monitorovali len na jednej strane cesty.

Host: Vlč sa vyskytuje v celej oblasti Poľany a Veporských vrchov, ale v menej rušených častiach s vysokou lesnatosťou sa zdržiava trvalo, inde prechodne najmä na zimoviskách jelenej zveri v nižších polohách. Ja som ho spomenul iba v tých lokalitách, kde telemetricky sledujeme pohyb jeleníc a ich reakcii na prítomnosť a predačnú aktivitu vlka.

Návštevník: Ak vychádza, že len 1 percento domácich zvierat strhne vlč, v podstate až tak neškodí, len tie médiá to tak ukážu. Je takéto percento v norme?

Host: Robil sa taký detailnejší prieskum v rokoch 2000 - 2003, na salašoch, čo som spomínal. A tam sme sa práve venovali tomu, aké percento z počtu hospodárskych zvierat na pastvách strhne vlč. Výsledné percento sa pohybovalo v rozmedzí od 1 do 1,3 zo stavu živých zvierat. Podiel uhynutých zvierat v dôsledku chorôb a iných príčin je spravidla oveľa vyšší ako straty spôsobené vlkom. Pri predácii vystupujú do popredia aj subjektívne pocity farmára, pretože vzťah k jeho domácim zvieratám má nielen ekonomickú dimenziu, ale aj emotívnu. A potom sa okolnosti súvisiace so škodou takmer vždy zveličujú. Mediá urobia tiež svoje. Zriedkakedy sa dočítate niečo o tom, ako si pastier môže ochrániť sta-

tok proti šelmám. Ale keď vlky strhnú 15 - 20 oviec z titulu zanedbania ochrany, tak je to hneď veľmi silne medializované v našich týždenníkoch a dennej tlači.

Ešte k tomu by som dodal, že ochrana má veľký význam najmä z toho hľadiska, že všetky šelmy vrátane vlka, keď majú možnosť, tak spôsobia na divých alebo domácich zvieratách tzv. nadmernú škodu, po anglicky sa to volá *surpluse killing*. Je to výnimočná situácia, do ktorej sa môžu pri útoku vlkov dostať buď domáce alebo aj divé kopytníky. Pred niekoľkými rokmi na Oravskej priehrade vlky zdurili jeleniu zver na ľad, kde sa nemohla dobre pohybovať. V tejto stiesnenej situácii vlky usmrtili viacero jedincov priamo na ľade. Toto sa tiež stáva, keď vlk zaútočí na ovce, pretože čaká od nich útekovú reakciu. Ak sa tak nestane a ovce ostanú na jednom mieste, prípadne sú uzatvorené v ohrade, u predátora to vyvolá reakciu, ktorú by sme mohli charakterizovať ako amok. Potom vlk hryzie a zabíja ovce okolo seba, správa sa devastačne, pričom práve vtedy dôjde k usmrteniu veľkého počtu zvierat. V rámci už spomenutej štúdie sme zaevidovali najvyššie počty strhnutých zvierat počas dvoch útokov. Prvý bol pri obci Pilátová 14. 10. 2003, kde pri jednom útoku došlo k usmrteniu 88 oviec. Niektoré strhli vlky, iné sa navzájom dobili a zadusili pri panike. Iný prípad bol pri obci Pokryváč, 24. 11. 2003, kde vlky usmrtili 45 oviec. Z analýzy prípadov vyplynulo, že ochrana v oboch lokalitách bola nedôsledná. Ovce boli ponechané mimo košiara a nechránené. Aj keď ochrana nie je dokonalá, ale odradí vlky od nadmerného zabíjania.

Návštevník: Prečo Vás práve vlci zaujali?

Host: Ja som sa asi narodil zatažený vzťahom k zvieratám. Mám fotografie z detstva, keď ročný už niečo lovim na lúke. A nejakú malíčku som mal psov, spoločenských, poľovníckych a tie psovité šelmy mi prirástli k srdcu. V tom čase, keď som bol mladší, tak ten výskum sa nedal robiť, nič sa nedalo robiť pred rokom 1990. To sa dali maximálne možno nejaké trusy pozbierať, a použiť modernú techniku na výskum zvierat nebolo možné. Nevedeli sme, čo to je GPS v tom období, mobilný telefón, ani poriadny počítač. Mňa zaujímal vlk z toho dôvodu, že keď som nastúpil do zamestnania v lesníckom výskume vo Zvolene, hneď v prvom roku môjho doktorandského štúdia, keď som sa skoro ráno na Poľane vracal z pokusnej plochy, v tom krátkom čase, medzi tým, ako som išiel na plochu a ako som sa vracal, vlky zabili jelenča. Ja som to nevidel, ale bolo tam už 30 krkavcov. A od toho momentu ma to chytilo. Chcel som vedieť viac o vlkoch. A až neskôr, možno po 15 rokoch, sa mi naskytla možnosť venovať sa im formou výskumu. Párkrát som mal možnosť ich vidieť. Nakoniec aj chytiť, keď sme im potrebovali nasadiť telemet-

rický obojok. S vlkami je veľmi ťažká robota, sú naozaj veľmi plaché a ťažko viditeľné, nieto ešte ich skúmať. S klasickým vybavením, ako je ďalekohľad alebo zápisník už človek na to veľmi nestačí a potrebuje novú techniku.

Návštevník: Ja som videl veľkého vlka, neďaleko Medzibrodu, je tam také veľké skalné bralo. Išiel som autom, predtým bolo to bralo vo vzdialenosti 50 - 60m. Z toho brala zbehol na cestu vlk, pozeral na mňa, oči sa mu svietili. Potom ladným skokom preskočil kovový obrubník k Hronu, tam boli chatky. Bol to tmavý veľký vlk.

A ešte by som chcel povedať - neďa sa donútiť našich farmárov, salašníkov, aby si urobili okolo košiara, povedzme, dvojmetrový plot z pletiva? Je to jednoduchá vec. A keď tam dá aspoň dvoch komondorov a jedného čuvača, nemá šancu ani medveď. Ale to neurobia. Ponúkajú takto tie svoje zvieratá šelmám.

Host: Máte pravdu, pastier by mal mať psov na ochranu, nie je to žiadna veda. Ešte by som chcel povedať, že psy na ochranu sú iné ako na zavratanie, napr. borderská kólia. Majú úplne iné vlastnosti. Teraz o nich nemôžeme hovoriť pre nedostatok času. Pastierske strážne psy nemajú vyvinuté polovné správanie, nechodia za divou zverou, pastieri by ich mohli mať viacero, pretože potrava pre nich sa na salaši vždy nájde. Veľmi účinnými ochrancami stád sú plemená ázijského pôvodu, najmä z Blízkeho východu. Čuvač je už po generácii skazený, bojí sa vlkov, stal sa skôr miláčikom v domácnosti a výstavným kusom, ako nejakým pracovným plemenom.

Návštevník: Vy ste prezentovali vývoj početnosti na populácii zvierat? Mňa by zaujímalo, či existuje nejaká súvislosť medzi dynamikou populácií jelenej a diviačej zveri a vývojom týchto strát, čiže v tom zmysle, či straty nenarastajú vtedy, keď sú tieto populácie klesajúce v zmysle populačnej dynamiky?

Host: Údaje, ktoré máme k dispozícii za Slovensko, potvrdzujú predpoklad, že ak rastie početnosť voľne žijúcich kopytníkov (jelen, srnec, diviak), potom paralelne narastajú aj škody na hospodárskych zvieratách. Ten vývoj je u nás taký, že čím viac je divieje koristi, tým sú väčšie škody. Nemá to veľmi logiku, pretože vlk obyčajne vysoké škody spôsobuje na hospodárskych zvieratách tam, kde je nedostatok divieje koristi, napr. v mediteránnej oblasti, ako Grécko, Španielsko, Portugalsko, až 80 percent potravy tvoria hospodárske zvieratá. U nás je to iné.

Návštevník: Máte informácie o populačnej hustote diviačej zveri v lokalitách pred a po výskyte vlka?

Host: U nás sme výskum populačnej hustoty nerobili, to je mimoriadne obtiažne, ani u vlka, ani u diviaka. Jediné údaje existujú z poľovnickej štatistiky. Sú to hrubé čísla, zaťažené nepresnosťou. Z nich by sa dalo čosi usudzovať aj o populačnej dynamike diviaka pri sporadickom výskyte vlka a po náraste jeho početnosti.

Návštevník: Aký je rozdiel v štruktúre potravy vlka medzi Slovenskom a inými krajinami, napr. Švédskom?

Host: Zloženie potravy vlka závisí od druhovej skladby a početnosti voľne žijúcich a domácich kopytníkov v oblasti ich spoločného výskytu. V európskom areáli výskytu vlka sú vždy zastúpené rôzne druhy koristi. Odborne sa tomu hovorí, že ide o tzv. systém s viacerými druhmi koristi, angl. *multiple prey system*. V takomto prostredí vlky prednostne lovia väčšie druhy, ktoré sú v oblasti zastúpené aj vyššou početnosťou. U nás je to raz jeleň, inokedy diviak, čo závisí od vzájomného pomeru ich početnosti. Ak je jeleňa viac, aj v potrave vlka prevažuje táto zver. Pri poklese početnosti jeleňa, vlky prechádzajú prevažne na lov diviakov. Srnčia zver je v našich podmienkach doplnkovou potravou vlka. Tam, kde nežijú veľké druhy koristi, vlk loví srnčiu zver, v čase bez snehovej pokrývky aj hľodavce, v severských oblastiach k tomu pristupujú aj bobry. Ak sa v areáli vlka vyskytuje los v dostatočnej početnosti, potom vlky prednostne lovia tento druh koristi, pretože savorke poskytuje naraz veľké množstvo potravy. Existujú aj oblasti, kde vlky sú existenčne závislé iba na jednom druhu veľkého kopytníka, napr. losovi. Ide o tzv. systém s jedným druhom koristi, angl. *single prey system*. V územiach bez výskytu kopytníkov vlk nemá vhodné existenčné podmienky. Vo Švédsku žije los, sob a niekde aj jeleň. Prevažnou potravou vlka v Škandinávii je los alebo sob.

Návštevník: Milan Bališ robil výskum potravy vlka. Zistil v jeho žalúdku jeleňa, srnčiu zver, diviaka.

Host: Bališ robil výskum potravy vlka v oblasti Tatier, pričom jeho výsledky sú podobné našim, ktoré sme získali aj z iných oblastí Slovenska. Slovensko je príliš malé na to, aby pri výskume potravy sa zistili zásadne nové informácie o koristi vlka. V čom sa jednotlivé štúdie môžu líšiť, je iba percentuálne zastúpenie jednotlivých druhov koristi. Ale, ako som už spomenul, vždy sú hlavnou potravou jeleň, diviak a srnec.

Návštevník: Dá sa na Slovensku hovoriť, že je vlk premnožený, resp. môže sa na Slovensku vlk premnožiť?

Moderátor: Treba teda strieľať tých vlkov?

Host: Definícia premnoženia, hlavne vrcholových predátorov, teda šeliem, ktoré stoja na vrchole potravných pyramíd, je veľmi problémová.

Početnosť šeliem nikdy nemôže rásť donekonečna, pretože v ich populáciách existujú samoregulačné, tzv. vnútropopulačné mechanizmy. U vlka je to vysoká úmrtnosť šteniec do jedného roka života v dôsledku infekčných a parazitárnych ochorení (parvoviróza, psinka, ploché a okrúhle červy), ako aj podvýživy. Okrem toho, početnosť vlkov reguluje aj ich vnútrodrohová kompetícia, najmä na hraniciach teritória svoriek. Dospelé vlky sa pri ochrane svojho teritória často vzájomne zabíjajú, čo podľa nových výskumov môže byť pomerne vysoké percento úbytku z celkového počtu vlčej populácie. V prírodných, človekom málo narušených oblastiach, je regulovanie početnosti vlkov nepotrebné. Potreba regulovania početnosti vlka sa objavuje tam, kde vlk sa dostáva do konkurencie s človekom. Kritériom pre regulovanie početnosti vlka sa stávajú škody na hospodárskych zvieratách a počty strhnutých voľne žijúcich kopytníkov, ktoré sú predmetom poľovného hospodárenia. Miera konfliktu vlka so záujmami človeka je teda pohnútkou na regulovanie početnosti vlčej populácie odstreľom. Treba však dodať, že poľovníctvo má eminentný záujem o lov vlka aj bez ohľadu na to, aký vplyv má vlk na hospodárske a divé kopytníky. Pravidlá lovu vlka sa u nás nerešpektujú a poľovníci ho ulovia takmer vždy, bez ohľadu na dobu lovu či hájenia. Odpovedať jednou vetou na otázku, či vlka loviť alebo nie, nie je možné. Asi by som to formuloval tak, že v regiónoch, kde konflikt vlka a človeka je vypuklý, treba povoliť jeho lov za určitých podmienok. Tam, kde problém s vlkom nie je, by som jeho lov obmedzil.